

פרשת עקב

צִדְקַת מַעֲשֵׂה אֱתָנָה – עֵקֶב

וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ – האם יכול הרש להעשיר את הגביר!?

בפרשתנו מופיע פסוק מיוחד ומוכר, "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ". ויש מקום לשאול, האם הקב"ה צריך להזמין אותנו במפורש לאכול, פעולה גשמית הכרוכה בתאוה? בפסוק שלעיל, אנו גם מצווים לברך את הקב"ה. אם נחפש בכל התורה כולה, אחר ציווי לברך את הקב"ה, נמצא רק את זה שבפסוק היחיד והמיוחד שהבאנו. ויש מקום לשאול, מדוע מצוה אותנו התורה לברך דוקא על המזון (ברכת המזון), ולא על דברים אחרים, גשמיים, או רוחניים יותר, שאנו זוכים להם? וקשה גם להבין את מהותה של ברכה זו, שהרי עניינה של הברכה הוא להרבות שפע למי שמברכים אותו. האם לא חלה חלילה, טעות במקרה דנן? האם אנו אמורים לברך את הקב"ה הכל יכול, מקור כל הברכות, שהכל שלו ומידו אנו ניזונים? הרי לא חסר לו מאומה? לכאורה, היה כאן מקום לשאת תפילה ובקשה, שהוא יברך אותנו, בעושר רוחני וגם בשפע גשמי, כדי שנוכל לקיים את מצוותיו על הצד הטוב ביותר.

כדי להשיב על השאלות, עלינו לעלות לשורשיהן של המילים 'וְאָכַלְתָּ', 'וְשָׂבַעְתָּ', 'וּבֵרַכְתָּ'. מה טיבה של פעולת האכילה ואיפה באים הדברים לידי ביטוי בשורש א.כ.ל? פעולת האכילה היא מהפעולות החשובות ביותר בסדר הפעילות היומי של האדם. אותיות השורש, כמו באות לרמז בלשון עגה, על היותה 'א' כל, ראשונה לכל, בחשיבות. אנו יכולים לראות שכאשר יעקב אבינו נודר לה' בצאתו לחרן, אפילו הוא הצדיק, מציב את המזון במקום הראשון ברשימת הצרכים הגשמיים המבוקשים, "וַיֵּדַר יַעֲקֹב נֶדֶר לֵאמֹר אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים אִתִּי וְשָׁמְרֵנִי בְּדַרְךָ הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל הַשּׁוֹרֵשׁ כֹּלֵהוּ, כֹּלֵהוּ שִׁשְׁלֹשׁ אֶל בֵּית אָבִי וְהָיָה ה' לִי לֵאלֹהִים". ומסביר הרש"ר הירש שקיימת זיקה בין השורש א.כ.ל ובין השורש כ.ל.ה, כאשר השורש כ.ל.ה משמעותו לכלות, להביא לידי כליה, ואילו השורש א.כ.ל משמעותו הפוכה, להביא לידי חיות או להמשיך אותה. פעולת האכילה אמנם מכלה את האכל שנואכל, אך תורמת חיות למי שאוכל אותו. וניתן להוסיף על דבריו, שהאותיות 'כל' הן בעצם שרשו של הכלי, ומלמדות על כושר ההכלה. המזון הנאכל, והאנרגיה האצורה בו, כמו מתכללים באדם האוכל אותו, והופכים להיות חלק ממנו. עד כאן בגשמי. אך לאמתו של דבר, גופו של האדם הוא בעצם גם מעין כלי לנפשו, לרוחו ולנשמתו. השורש כ.ל.ה מייצג את יציאת הנשמה מן הגוף, והיפוך סדר האותיות, והחלפת האות ה' ב-א' כמו מרמזים על היפוך המשמעות, על קבלת חיות והארה בתוך הכלי, המשך החיות.

מהו עניינה של האכילה? חלק ניכר מהאורות האלוקיים שמיועדים לאדם, מוטמעים במזון, והדרך הנכונה לזכות בהם היא באמצעות פעולת האכילה. ניתן לראות באות א' את האור הרוחני המושפע מאלוהי של עולם, ומצוי במזון שמחוץ לגוף. אם ניקח את כל אותיות האלפבית, כמכלול המייצג את האדם, ונסדר אותן בשורה אופקית בסדר עולה, הרי שהאות החיצונית ביותר בשורה (מימין) היא א'. ואכן אורות אלוקיים מרובים מצויים מחוצה לנו, ועלינו להשתדל ולהפעיל כלים ותהליכים שיוליכו אותם אל תוך תוכנו, פנימה. אם נתמקד במרכז השורה, נגלה באמצעה ממש, את האותיות 'כל', המייצגות את פנימיותו של האדם, מרכז הכלי. בפעולת האכילה, א-כ.ל, אנו לוקחים אורות המצויים מחוצה לנו, ומכניסים אותם אל תוך הכלי פנימה. וכיצד עושים זאת? האם די לשם כך, באכילה הגשמית? ומסתבר, שצריך לדעת גם כיצד לאכול. הפעולה הראשונה של אכילה בפועל, הנזכרת בתורה, היא מסיפור "חטא עץ הדעת".

הסיפור פותח בניסיונות הפיתוי של הנחש, המופנים כלפי חוה, ועושים שימוש בחושי האדם היצריים, "וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֵאֲכֹל וְכִי תִאְוָה הוּא לְעֵינַיִם". כאן מתגלה אחד מהשחקנים המרכזיים שבפעולת האכילה, העין, הרוצה אף היא ליטול חלק באכילה, ולא רק להשתתף, אלא גם לקבוע. לעין יש רצון גדול מאוד לקבל, רצון שאינו יודע שובעה. האדם רוצה לאכול כאשר מתעוררת בו תחושת הרעב. מהו רעב? הרעב הוא תחושה של חוסר, רעב-ב, רע (=חסר) ב, מחסור בפנים הגורם לרצון לשוב ולהצטייד בדלק. ומה מעורר אצל האדם את תחושת הרעב? ניתן אולי לראות באותיות המילה רעב מעין ראשי תיבות, המאפשרים לנו לזכור את הגורמים המרכזיים לתחושה זו. בשולי המילה, האותיות ר' ב', אנו מוצאים את הגורמים הבריאים יותר. האות ב' מזכירה את התחושה הטבעית, הבטן הריקה והמקרקרת. האות ריש (ראש בארמית) לעומתה, מזכירה לנו סוג אחר של "רעב" שמקורו בראש, בידיעה שחלף פרק זמן ארוך מאז שאכלנו לאחרונה, או שהגיעה השעה שקבענו לעצמנו לסעודה. מדובר ברעב המבוסס על סדר אכילה קבוע ומתוכנן מראש. אך הגורם המרכזי לתחושת הרעב, אף אם הוא מדומה, הוא העין, עינו של האדם, הרואה דבר מאכל, מישהו שאוכל או אפילו פרסומת למוצר מזון, וכמו לוחצת על מתג הרעב, עד כדי הפרשה בפועל של חומצת עיכול אל תוך הקיבה.

האמצעי לתיקון תחושת הרעב הוא האכילה, אלא שכאן עלינו להמיר את העין, העיוורת לצרכים האמיתיים של האדם, ב-אכל, להכניס מעט אור אל תוך המערכת הבנויה על חושים גשמיים, להחליט לאכול את מה שנחוץ באמת, ולעשות זאת במועד הנכון. פעולת האכילה היא תהליך החוזר על עצמו. אחרי הנגיסה (חיתוך) והלעיסה, בא שלב הבליעה. השורש ב.ל.ע כמו בא לציין שהאוכל עובר דרך ובתוך הלע, אך ניתן לראות בו גם מעין רמז לכך, שהאוכל יצא מתחום השליטה של העין, בל-ע, ללא עין. כאן העין אינה תורמת עוד לרצון לאכול. מכאן ואילך, הפעילות (חליבת האורות) נעשית בהיחבא, כדברי חז"ל "אין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין". כאן מתחיל השלב העיקרי של העיכול, שהחל למעשה עם הפרשת הרוק אל תוך הפה. פעולת האכילה, כמו מולידה בעקבותיה את פעולת העיכול,

א.כ.ל ← ע.כ.ל (א' ו-ע' מתחלפות). אם נחלק את השורש במתכונת ע-כל, נגלה במרומז, שכאן כלה כוחה של העין, המייצגת את כל התאווה. ומעניין שהצירוף **עכ"ל** משמש לסיום ציטוט מדברי אדם אחר, **עד כאן לשונו**, כמו רומז לכך ש-**עד כאן לשון** (שבה שוכן חוש הטעם), עד כאן מגעת השפעתו של חוש הטעם המפתה, ולא יותר.

אך האורות הצפונים במאכל, אינם בהכרח זמינים לאוכל אותם. הם אומנם חבויים במאכל הגשמי, אך בנוסף לכך הם מוגנים ו**כלואים** בתוך "מעטפת רוחנית", שלא די במערכת העיכול הגשמית כדי לפרוץ אותה. הם מצויים ברשותו של הבעלים – הקב"ה – ככתוב "לֹהִי הָאֶרֶץ וּמְלוֹאָהּ". כאשר האדם אינו יודע לאכול נכונה ברוחני, נכנסת לתמונה חלופה אחרת של השרש **א.כ.ל**, **עיקול** במקום **עיכול** (האותיות **כ' ק'** מתחלפות). כיצד אנו מבטיחים **שהאכילה** שלנו תסתיים גם **בעיכול** של האורות הרוחניים, מבלי שיוטל עליהם **עיקול**, חלילה (ואז לא יוכלו להיקלט בנו ולהיטיב עימנו)? התשובה לכך, היא ה**ברכה** שאנו מברכים לפני אכילת המזון. וכיצד יכולה **ברכה**, שעניינה ריבוי והכפלה, להשפיע ב"חליבת האורות"? לשורש **ב.ר.ך** כמה משמעויות דומות ושונות, ואחת מהן אנו מוצאים אצל אליעזר עבד אברהם, "**ויברך** הגמלים". את הסחורה היקרה נהגו להחזיק בתיבות, שנישאו על הדבשות הגבוהות של הגמלים, ולכן הן לא היו בהישג יד. כאשר הסוחרים רצו להוציא את הטובין למכירה, היה עליהם להנמיך את התיבה עד כדי הישג יד, לה**ברך** את הגמלים, לגרום להם לכרוע על **ברכיהם**. ה**ברכה**, הנותנת שבח לבורא עולם ומודה לו על הטוב שהוא מרעיף עלינו, כמו גורמת לקב"ה לפתוח את העטיפות (כ' ל'). בהן כלואים האורות, ולהורידם מהמקום הגבוה בו היו קודם לכן, מחוץ להישג ידו של האוכל, למקום נמוך יותר וזמין, ל"קיבה הרוחנית" שלו. כעת, זו תוכל להוציא בעבורו את האור הרוחני שבמזון, ולהזין בו את הנפש הרוחנית. **כ.ל.א** ← **א.כ.ל** (שינוי מקומה של ה-א', של האור הרוחני).

כאן מגיע מקומה של פעולת השביעה, משורש ש.ב.ע. השורשים הפותחים באותיות 'שב', מתאפיינים במשמעות של הפסקה ועצירה של משהו. לדוגמא נביא את השורשים: שבה – לעצור אנשים ולקחתם בשבי, שבק – הפסקה מוחלטת של פעילות או חיות, שבר, שבש – ניסיון למנוע ע"י קלקולים, שבת – שביטה והפסקת עבודה. אם כן, את מה מפסיקה "פעולת" **השביעה**? תחושת **השובע** כמו שוברת את תחושת **הרעב**. לכן קנייה של תבואה קרויה בלשון המקרא "לשבור בר". ומדוע נבחרה דוקא האות ע', כסיומת לשורש ש.ב.ע? כאשר אדם רעב רואה מזון או אדם אחר שאוכל, עיניו המשתוקקות נמשכות וכלות אל האוכל, עד שבתיאור ציורי, הן "יוצאות מחוריהן". כל עוד האדם לא הגיע לנקודת השובע, עיניו עדיין תרות אחר האוכל. לעומת זאת, כאשר הוא מתחיל לחוש שבע ← שבע, עיניו כמו שבות לאחור, למקומן הטבעי בתוך ארובות העין, ואינן בולטות עוד. תחושת **השבוע** אינה פונקציה של כמות האוכל שהאדם הכניס אל קיבתו. השבע הוא עניין רוחני, והיכולת לאכול **לשובע**, היא מהברכות הגדולות ביותר שבהן יכול אדם להתברך. וכפי שאומר החכם באדם, "צדיק אכל **לשבוע** נפשו וּבָטֶן רְשָׁעִים תִּחְסָר".

כדי **לשבוע** עלי להתחבר אל האוכל והאורות שבו, להבין את מהות האכילה ומטרתה. לכן טבעו חז"ל את הביטוי "לקבוע סעודה", יש להקצות זמן ומקום לפעולה זו. אכילה, אגב עשייה של פעולה אחרת, מונעת התחברות עם האוכל. אולי בסוף האכילה הקיבה נמתחת עד קצה הקיבולת שלה, אך **הרעב** הפנימי לא בא על סיפוקו. כאשר אוכלים מנה מסוימת, אין לחשוב ולהתרכז במנה הבאה. אדם הלהוט אחר עוגות למשל, ורואה לפניו מגוון גדול של עוגות, אוכל עוגה אחת ברגע נתון, אך עיניו ומעייניו בעוגה הבאה, שמא יחמיץ אותה ומישהו אחר ייהנה ממנה (במקומו), וכן הלאה. וסופו, שאינו נהנה לא מן הראשונה ולא מן האחרונה, גם אם בטנו עומדת להתפקע. גם אם נותרו עוד עוגות, הוא נאלץ להפסיק בתחושה של החמצה, כי הוא לא שבר את רעבונו, הוא לא **שבוע**. הזמן, אף הוא מהווה גורם חשוב בפעולת השביעה. אכילה איטית ולעיסה נכונה של האוכל, פותחים את תהליך העיכול, ובכל מקרה דרוש פרק זמן מינימאלי כדי להגיע לשובע. אם נאכל בקצב הנכון, נגלה את הברכה שבשבוע, עליה מדבר רש"י, "**אוכל** קמעא, והוא (המזון) **מתברך** במעיו". לכן עלינו להשאיר גם מקום פנוי בקיבה, כדי לאפשר תוספת נפח למזון ה"**מתברך** במעיו", ולא למלא אותה לגמרי, כפי שממליץ הרופא הגדול הרמב"ם. אם האדם טורף ובלוע, העיכול שלו אינו יעיל, וכשיגיע אם יגיע, לנקודת **השבוע**, יגלה שאכל מעל ומעבר לכמות הדרושה לו, דבר שלא יתרום לו מאומה, אך יכביד עליו בוודאי.

ובכלל, מדוע עלינו **לברך** את הקב"ה, ובמיוחד בברכת המזון, לאחר שכבר אכלנו? על דרך פנימיות ניתן לומר שהקב"ה הפקיד בידי האדם, את המפתחות, למכסת האורות ולקצב ההשפעה שלהם מלמעלה, לטוב ולרע. האורות שירדו למטה, אלה שמיצינו באכילתנו, כמו הקטינו את הכמות בבריכה שלמעלה. בברכת המזון, המברך כמו גורם להוספה ומילוי מחדש, של בריכת השפע שלמעלה, שממנה ניתן יהיה להוריד שפע של אורות, בעבורו וגם בעבור הכלל. בכך, הוא כמו מברך את צינורות השפע האלוקיים, משחרר סתימות ומאפשר להם להזרים עוד, מאורו יתברך.

דבר תסידות

נאמר משמו של הבעל שם טוב: "**וְאֶתְּבַת לְרַעַף כְּמוֹד**" הוא פירוש וביאור על "**וְאֶתְּבַת אֶת ה' אֶלְקֵינוּ**". כאשר אוהבים יהודי, אוהבים את הקב"ה, שכן יהודי יש לו הרי בתוכו חלק אלוקה ממעל. משמע, שכאשר אוהבים את היהודי, את הפנימיות שבו, ממילא אוהבים את הקב"ה.
(מעובד מתוך היום יום, בשם אדמו"ר הרי"צ)

שבת שלום ומבורך

ח / ח / ח

אם ברצונך לקבל הגיליון במייל או במסרון, אנא פנה אל hhananme@gmail.com או לטלפון 052-569-9691.